

onder de kap lag in het natte dok, om later gesloopt te worden. (WERUMEUS BUNING) Een locomotief slopen. Een ketel slopen.

Om de brand te stuiten, moest men de belendende huizen omhalen. De muren werden dadelijk omgehaald.

Dat men besloten had, om een groot gedeelte van het brandend gebouw met brandhaken omver te halen.

Om te beproeven of men de binnenmuur niet zou kunnen doorboren of omverwerpen.

159. AFBREKEN, STAKEN.

Iets doen ophouden.

Afbreken is iets doen ophouden, er een eind aanmaken, hetzij voorgoed, hetzij tijdelijk, maar altijd met de bijgedachte dat het onverwachts plaats heeft, terwijl men met de mogelijkheid van voortzetting of voortdurende der handeling rekening houdt.

Staken is een eind maken aan iets waarmede men zelf bezig is, er al dan niet overlegd mee ophouden.

De lezing van dit stuk werd van tijd tot tijd afgebroken door enige woorden ter verklaring. Door de duisternis was men genoodzaakt het gevecht af te breken. Alle betrekking met iemand afbreken.

Nauwelijks echter waren de nasporingen in die richting aangevangen, of zij werden op last van Prins Willem V voor goed gestaakt. (VEEGENS)

De toren, wiens bouw Artevelde zag staken, bleef onvoltooid. Dus had de majoor sinds zijn huwelijk alle omgang gestaakt met zijn zuster.

160. AFDANKEN, AFSTELLEN, AFZETTEN, ONTSLAAN, WEGZENDEN, WEGJAGEN.

Iemand buiten dienst stellen.

Afdanken gebeurt, wanneer men iemands diensten niet langer nodig heeft, altijd met het bijdenkbeeld, dat het ontslag geen gevolg is van ontevredenheid over de verleende diensten. Wanneer het echter gebeurt omdat personen voor hun werk onbekwaam worden, dan hecht men aan afdanken vaak het bijbegrip van enige meedogenloosheid.

Afstellen en **afzetten** drukken steeds de bijgedachte uit, dat het ontslaan óf uit misnoegen over gedrag en handelwijze van de beampte, óf met willekeur en misbruik van macht geschiedt; ze zijn alleen van toepassing op openbare ambten, de andere woorden daarentegen op bedieningen van allerlei aard.

Ontslaan laat in het midden om welke reden het ontslag verleend wordt.

Wegzenden en **wegjagen** zijn steeds het gevolg van grote misnoegheid over gedrag of handelwijze van hem die op dergelijke wijze ontslagen wordt. **Wegjagen** is de krachtigste uitdrukking.

Terwijl hij twee in zijn dienst strijdende grote veldheren had moeten afdanken. De twee oude bedienden werden afgedankt.

Geen enkel openbaar ambtenaar is in Gent afgesteld of veranderd geworden. (CONSCIENCE) De Vlamingen stelden al de ambtenaren af, welke door de graaf benoemd waren. Er was aan de kas te Brussel een ontrouw bediende; hij is afgesteld en zit in de gevangenis.

Zijn eerste werk was de meeste voorname ambtenaren, die bij het leven van zijn vader in dienst geweest waren, af te zetten. Waarover de koning zo vergramd was, dat hij de rechters afzette,

Gij zult van nu aan ontslagen uit de dienst van de prins. (BOSB.-TOUSS.) Wegens slapte in het bedrijf, werden verschillende leden van het personeel ontslagen.

Wegens slecht gedrag werd hij weggezonden. De meid werd weggejaagd.

161. AFDELEN, VERDELEN.

Iets in delen scheiden.

Afdelen is iets zo scheiden dat de delen, hoewel van elkander afgescheiden of althans onderscheiden, toch met elkander in betrekking blijven staan en te zamen het geheel blijven uitmaken.

Verdelen is sterker en sluit het begrip van verdere samenhang uit; het is zodanig splitsen, dat ieder van een aantal personen een deel krijgt.

De kelder was in tweeën afgedeeld. Een school in klassen afdelen. Een bataljon is in compagnieën afgedeeld.

De buit werd verdeeld. Nu is het eens gebeurd dat er wat minder te verdelen viel dan naar gewoonte, en hieruit rees een hevige twist.

162. AFDRUK, OVERDRUK.

Afdruk wordt bij voorkeur gezegd van een exemplaar van een geschrift, dat afzonderlijk uitgegeven is.

Overdruk onderstelt altijd, dat het een deel uitmaakt van een groter werk of in een tijdschrift geplaatst is, en dat dus van dat gedeelte enige exemplaren zijn overgedrukt boven het aantal, dat voor het gehele werk of voor het tijdschrift nodig is.

Zend mij een afdruk van dit blad. Hoeveel afdrucken wenst gij?

Stuur mij een overdruk van uw artikel. Honderd overdrukken laten maken van een zeker stuk in een dagblad.

163. AFDRUPPELEN, AFDRUIPEN.

Zie druppelen, druipen.

164. AFDWINGEN, AFPERSEN, AFZETTEN.

Door dwang iemand tot het afstaan van iets bewegen.

Afdwingen duidt alleen aan, dat er dwang gebruikt wordt om iets van iemand te verkrijgen.

Afpersen is sterker: het duidt bovendien op misbruik van overmacht.

Afzetten is iemand op onwettige of onredelijke wijze noodzaken geld te geven, door hem te veel — of iets dat hij niet schuldig is — te laten betalen.

Iemand zijn horloge afdwingen. Die de Vlaamse koopvaarders het geld zouden afdwingen, of hunne ladingen buit maken.

De edelen wandelden door de straten met de wapens in de hand, ieder burger gewelddadig geld afpersende. Een grote som gelds, als oorlogsbelasting van de ingezetenen afgeperst.

Ik koop nooit iets bij A.; daar wordt men altijd afgezet. Huigens vond het eigenlijk heel gemeen, dat vrienden te zamen spelen om elkander af te zetten.

165. AFGETROKKEN, VERSTROOID.

Duiden aan, het gemis van opmerkzaamheid op datgene, waarop men behoorde te letten.

Afgetrokken geeft te kennen, dat men, de buitenwereld vergetende, geheel in zich zelf gekeerd is en niet de nodige aandacht heeft bij hetgeen men doet.

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

